

صلاحیت قضایی (مرجع رسیدگی کننده) در قراردادهای الکترونیکی

با نگاهی به مقررات اتحادیه اروپا و آمریکا

مهدی اسماعیلی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

دانشگاه امام صادق علیه السلام

mahdi@lexpress.net

مقدمه

توسعه دسترسی به فضای مجازی و افزایش سرعت انتقال اطلاعات از طریق فن آوری‌های نوین و به ویژه اینترنت باعث به وجود آمدن جنبه‌های خاص و پیچیده‌ای در بحث‌های حقوقی این فضا شده است. شاید اصطلاح انقلاب فن آوری و کاربرد آن در ابتدا کمی دور از ذهن جلوه می‌نمود اما امروزه بیانگر سرعت و اهمیت این حقیقت پیرامونی است. طبیعی است استفاده از فضای سایبر برای انعقاد قرارداد و انجام معاملات تجاری مسائل پیچیده حقوقی را به دنبال خواهد داشت. چرا که دخالت حاکمیت‌های مختلف، تابعیت‌های مختلف و به طور کلی عناصر بیگانه متعدد در انعقاد قرارداد در بستر تجارت الکترونیک امری ساده و طبیعی است.

اصولاً پیدایش قراردادهای الکترونیکی جنبه‌های متعدد حقوقی مثل امضای الکترونیکی، ادله اثبات الکترونیکی، ایجاب و قبول و... را به همراه داشته است، اما نکته‌ای که کمتر به آن توجه شده و جوانب آن بررسی نشده، در عین حالی که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، صلاحیت قضایی و قانونی حاکم بر قراردادهای الکترونیکی است.

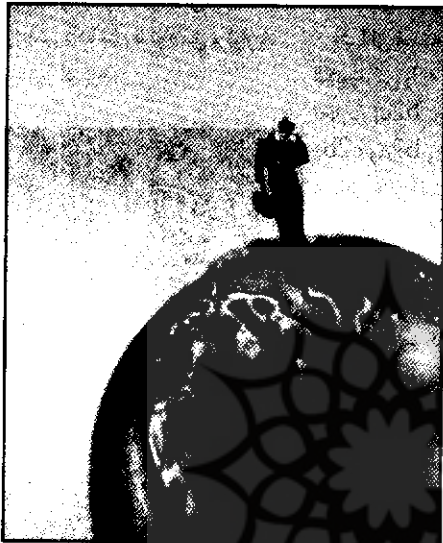
این مسائلی در کنار آمار و ارقامی^۱ که از نفوذ اینترنت و انجام انواع معاملات الکترونیکی در کشورهای مختلف حکایت دارد، ضرورت هماهنگی نظام حقوقی کشورها را با این مساله احتراز ناپذیر می‌نماید.

در کشور ما تصویب قانون تجارت الکترونیک اولین گام نظام حقوقی کشور در جهت هماهنگی با واقعیات جهان امروز بود، و با وجود این که بسیاری از مسائل در این قانون طرح نشده اما ستودنی است.

از جمله مواردی که قانون پیش گفته چندان به آن نپرداخته بحث صلاحیت دادگاه و قانون حاکم بر قراردادهای الکترونیکی است. هر چند قانون‌گذار در بحث زمان و مکان انعقاد این قراردادها اماراتی را برای تعیین زمان و مکان انعقاد قرارداد که می‌توانند در تعیین دادگاه صالح و قانون حاکم نقش داشته باشند، برقرار کرده است اما چندان جامع به این موضوع نگاه نکرده و از کنار مسائلی چون حمایت قضایی از مصرف کننده در قراردادهای b2c اعمال صلاحیت منطقی دادگاه در قراردادهای الکترونیکی و... به آرامی گذشته است.

از این رو ضروری است تا با بررسی مقررات کشورهای اروپایی و آمریکایی در این موضوع راه کارهایی برای طرح و پی گیری بحث در کشور و نظام حقوقی‌مان ارائه شود.

در این نوشتار به صلاحیت قضایی (مرجع رسیدگی کننده به قراردادهای الکترونیکی) می‌پردازیم. چرا که طبیعی است قبل از تعیین قانون حاکم بر انعقاد و تعهدات قراردادی، ضروری است دادگاه صلاحیت خود را برای رسیدگی احراز کند و یا به قول برخی اساتید^۲ صلاحیت دادگاه مقدم بر تعیین قانون حاکم است.

کلیات و طرح بحث

به طور کلی در تعارض‌ها سه محور اساسی قابل بررسی است:

- ۱- صلاحیت قضایی (مرجع رسیدگی کننده)؛
- ۲- صلاحیت قانونی (صلاحیت تجویز)؛
- ۳- صلاحیت اعمال و اجرای قانون حاکم.

روشن است که صلاحیت قضایی مقدم بر دو نوع صلاحیت دیگر است. اما در خصوص صلاحیت قانونی و صلاحیت اعمال باید متذکر شد که ممکن است قانونی با توجه به راه حل‌های تعارض قوانین حاکم بر تعهدات قراردادی شناخته شود اما صلاحیت اعمال و یا اجرا را پیدا نکند؛ مثلاً ممکن است قانون یک کشور اروپایی که صالح شناخته شده به دلیل وجود اموال در کشور دیگری خارج از اروپا نتواند مجال اجرا و اعمال یابد، به عبارت بهتر صلاحیت قضایی دادگاه و همین طور صلاحیت قانونی قانون مزبور حل شده است اما این قانون در کشور محل استقرار اموال صلاحیت اعمال ندارد.

با این توضیح روشن است که تعیین قانون و دادگاه صالح دو مساله ی اساسی در تعارض قانون و دادگاهها است و مسائلی صلاحیت اعمال و اجرا به صورت تبعی در برخی کیس‌ها ممکن است مصداق یابد.

تعریف و مفهوم قرارداد الکترونیکی

در ابتدا ضروری است از قراردادهای الکترونیکی تعریفی به دست دهیم؛ در قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۸۲/۱۰/۱۷ تعریفی از قرارداد الکترونیکی صورت نگرفته است، شاید به این دلیل بوده است که قانونگذار این نوع قراردادها را چیزی جدای از تعاریف سنتی در مورد قرارداد و عقد ندانسته است، اما به نظر

چکیده:

تعیین صلاحیت قضایی و قانونی در قراردادهای چه در حقوق سنتی و چه در حقوق انفورماتیک از جایگاه خاصی برخوردار است هر چند تعیین قانون حاکم بر انعقاد و تعهدات قراردادی طرفین قرارداد، از اهمیت بیشتری در قراردادهای سنتی برخوردار است. اما صلاحیت مرجع رسیدگی کننده نیز به دلیل تقدم آن بر قانون حاکم مورد توجه است. در حقوق انفورماتیک و قراردادهای الکترونیکی به دلیل عدم وجود زمان و مکان واقعی تعیین دادگاه و مرجع رسیدگی کننده اهمیت ویژه به خود اختصاص داده است که در این نوشتار به بررسی صلاحیت قضایی در قراردادهای الکترونیکی می‌پردازیم.

واژگان کلیدی:

صلاحیت قضایی، قرارداد الکترونیکی، قرارداد مصرفی، محل اجرای عقد اقامتگاه مصرف کننده

کواحه

می‌رسد این توجیه چندان قابل دفاع نباشد، زیرا ضروری بود قانونگذار قرارداد الکترونیکی را به صورت دقیق تعریف می‌نمود. هر چند در این قانون برخی اصطلاحات مشابه تعریف شده است، به عنوان نمونه در ماده ۲ قانون مزبور قسمت «ص» عقد از راه دور^۲ این گونه تعریف شده:

«ایجاب و قبول راجع به کالاها و خدمات بین تأمین کننده و مصرف کننده با استفاده از وسائل ارتباط از راه دور است.»

علاوه بر این تعریف، قانونگذار در فصل چهارم ماده ۵ در خصوص اعتبار قراردادهای خصوصی در تجارت الکترونیکی آورده است:

«هر گونه تغییر در تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش داده پیام با توافق و قرارداد خاص طرفین معتبر است.»

مقررات همسانی در خصوص صلاحیت قضایی هستند.

ماده ۲ کنوانسیون بروکسل قاعده قیمی و معروف حقوق رم یعنی طرح دعوی در اقامتگاه خواننده^۳ را که امروزه به صورت اصلی در آیین دادرسی کشورها درآمده است مطرح می‌سازد.

بر این مبنا صلاحیت مرجع رسیدگی کننده اصولاً با دادگاه اقامتگاه خواننده است. البته این در صورتی است که کشور محل اقامت خواننده به کنوانسیون پیش گفته الحاق شده باشد و الا طبیعی است بر اساس قواعد ملی فرد و راه حل‌های تعارض قوانین، دادگاه صالح احراز خواهد شد.

با این وصف در فرضی که طرفین قرارداد الکترونیکی دادگاه خاصی را برای رسیدگی تعیین نکرده باشند و خواننده دعوی مقیم کشورهای الحاق شده به کنوانسیون باشد، احراز صلاحیت مرجع و دادگاه صالح به رسیدگی ساده است و دادگاه محل اقامت شخص خواننده در این فرض صلاحیت اصولی برای رسیدگی دارد. اما در صورتی که کشور محل اقامت خواننده به کنوانسیون بروکسل و یا اوگانو ملحق نشده باشد، طبیعی است بر اساس راه حل‌های تعارض ملی طرفین باید دادگاه صالح تعیین گردد.

لازم به توضیح است صلاحیت اقامتگاه خواننده در مواردی با استثناء روبه رو شده است که در ادامه به دو مورد از مصادیقی که در قراردادهای الکترونیکی قابل تأمل می‌باشد اشاره کنیم:

استثنای اول - صلاحیت دادگاه محل اجرای قرارداد:

طرح و اقامه دعوی در محل اجرای قرارداد به صورت یک اختیار در دست خواهان دادرسی است. به این عبارت که خواهان می‌تواند خواننده را در محل اجرای قرارداد طرف دعوا قرار دهد. شاید فلسفه ی این نکته در این است که اکثر اختلافات، ناشی از عدم اجرای تعهدات قرار دادی است. و از این رو اعطای صلاحیت به دادگاه محل اجرا از نظر منطقی بهتر است.

این مساله در نگاه نخست چندان مطلب تازه‌ای به نظر نمی‌رسد، اما باید دانست که احراز محل اجرای قرارداد در قراردادهای الکترونیکی با امعان نظر به نبود زمان و مکان واقعی کاری دشوار و پیچیده است.

برای احراز محل اجرای قرارداد و به تبع دادگاه صالح به رسیدگی و طرح دعوا ضروری است قرار دادهای الکترونیکی را بر اساس همان تقسیم بندی پیش گفته پی گیری کنیم.

بر این اساس میان قراردادهای منعقد از طریق Online و از طریق Email تفکیک می‌نماییم.

از آنجایی که در قراردادهای منعقد شده از

تقسیم بندی قراردادهای الکترونیکی

قراردادهای الکترونیکی را از جهات گوناگونی می‌توان دسته بندی نمود.

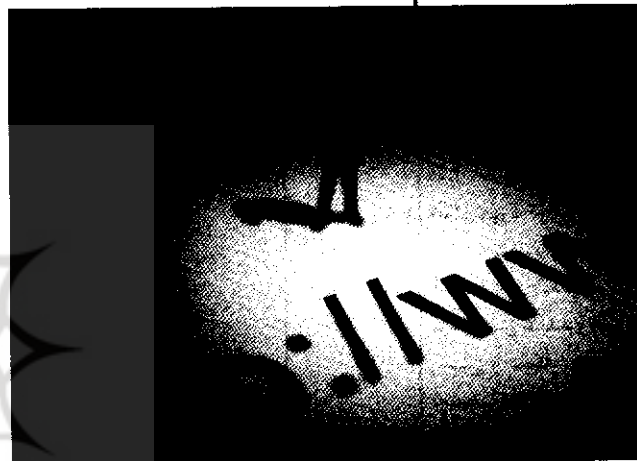
به عنوان نمونه در یک تقسیم بندی ساده قراردادهای مزبور به قراردادهای منعقد از رهگذر وب سایت^۴ و قراردادهای منعقد از طریق ایمیل^۵ تقسیم می‌شوند. خواهیم دید که این تفکیک در انعقاد قرارداد و تشخیص محل اجرای قرارداد و به تبع صلاحیت قضایی موثر است. زیرا ملاک تقسیم بندی مزبور ارتباط فوری و همزمان یا عدم آن است که تاثیر مستقیمی در محل و زمان انعقاد قرارداد دارد.

اما از نقطه نظر دیگر می‌توان معاملات الکترونیکی را به صورت کلی به b2b (تجارت به تجارت) b2c (تجارت) b2c (تجارت به مصرف) c2c و p2p و c2b و b2a و c2a^۶ و... تقسیم بندی نمود. شایان ذکر است مباحث مفصلی در هر یک از انواع معاملات الکترونیکی به صورت ویژه قابل طرح است اما به جهت عدم تاثیر زیاد این تفکیک در صلاحیت قضایی، صرفاً به بیان این نکته بسنده می‌کنیم که در معاملات مصرفی و به ویژه قراردادهای از نوع b2c به دلیل حمایت‌های قانونگذار از حقوق مصرف کننده استثنائاتی برای مراجعه به دادگاه و طرح دعوا در نظر گرفته شده است. این مطلب در کشورهای پیشرفته به دلیل نگاه خاص حمایتی آنها به مصرف کننده کالا و حقوق او در استفاده از خدمات و کالاها در بستر فضای مجازی و تجارت الکترونیکی است، که باعث شده تا صلاحیت قضایی به سود و نفع مصرف کننده کالا یا خدمات برقرار شود.

صلاحیت قضایی در حقوق اروپا:

به طور کلی در نظام حقوقی کشورهای اروپایی می‌توان دو کنوانسیون مهم و معتبر در معاملات بازرگانی و همین طور معاملات الکترونیکی را نام برد.

کنوانسیون نخست، کنوانسیون بروکسل ۱۹۶۸ راجع به صلاحیت و اجرای احکام در امور مدنی و بازرگانی است. این کنوانسیون که در سال ۱۹۸۲ با تصویب قانونی وارد نظام حقوقی انگلستان شده، هم اکنون به تصویب اعضای اتحادیه اروپایی نیز رسیده است. لازم به توضیح است که طبق ماده یک این کنوانسیون به جز مسائلی چون داوری، وصیت، مالیات، عوارض گمرکی و... بقیه موارد در صلاحیت مقررات کنوانسیون قرار گرفته است. دومین کنوانسیون، کنوانسیون اوگانو است، که از رهگذر پذیرش و پیوستن به این کنوانسیون از سوی کشورهای اروپایی عضو پیمان EFTA و از آنجایی که مفاد این کنوانسیون شبیه کنوانسیون بروکسل است عملاً کشورهای اروپایی تابع

از آن جا که قانونگذار به صورتی ضمنی و به اصطلاح در حاشیه، مفهوم و تعریف قرارداد الکترونیکی را ارایه کرده است، بهتر است برای تعریف جامع تر از مقررات کشورهای دیگر بهره بگیریم.

قانون معاملات الکترونیکی در تجارت الکترونیکی اردن در ماده ۲ عقد (قرارداد) الکترونیکی را این طور تعریف نموده است:

«قرارداد الکترونیکی توافقی است که از طریق وسائل الکترونیکی به صورت کلی یا جزئی منعقد می‌شود»^۷

همین طور در این ماده قانونگذار اردنی معاملات الکترونیکی را این طور تعریف نموده:

«معاملات الکترونیکی معاملاتی هستند که از طریق وسائل الکترونیکی منعقد می‌شود»^۸ با ملاحظه مواد بالا و قانون تجارت الکترونیک اینک می‌توان قرارداد الکترونیکی را بدین سان تعریف کرد:

«قرارداد الکترونیکی هر نوع توافقی است که میان اصل ساز و مخاطب (طرفین عقد) از طریق وسائل و واسطه‌های الکترونیکی با رعایت شرایط اساسی معاملاتی منعقد می‌شود».

طریق Online ارتباط میان اصل ساز و مخاطب یا طرفین قرارداد فوری و هم زمان است، تفاوت چندانی با صورت انعقاد قرارداد سنتی و حضور فیزیکی طرفین در کنار همدیگر ندارد، تنها در اینجا ابزار استفاده شده برای اعلام اراده طرفین به یکدیگر واسطه‌ها و وسائل الکترونیکی است که تأثیری در زمان انعقاد قرارداد نخواهد داشت. از این رو قبول ایجاب طرف قرارداد الکترونیکی که ممکن است به صورت‌های مختلف مثل کلیک کردن روی عبارت خاص، انتقال گرافیکی کالا به سبد خرید یا... باشد به معنای انعقاد قرارداد و ضمیمه شدن ایجاب به قبول است. روشن است در اینجا محل انعقاد قرار داد نیز محل استقرار قبول کننده ایجاب است.

در مورد محل اجرای قرارداد باید به این مساله توجه داشت که اکثر موارد در قراردادهای الکترونیکی پرداخت به صورت الکترونیکی و از طریق بانک محال علیه که حساب قبول کننده در آن قرار دارد صورت می‌پذیرد. از این رو محل اجرای قرارداد در خصوص تعهد خریدار محل استقرار بانک خریدار که پول (ثمن) معامله را به حساب مشتری واریز می‌کند و به عنوان واسطه الکترونیکی عمل کرده، می‌باشد. با این توضیح روشن است که دادگاه صالح برای رسیدگی به دعوی عدم انجام تعهد خریدار مبنی بر پرداخت قیمت معامله دادگاه محل استقرار بانک (محل اجرای تعهد) است.

اما در خصوص اجرای تعهد فروشنده مبنی بر ارسال و تحویل کالا، در یک فرض ساده باید این طور بیان کرد که محل اجرای قرارداد و تعهد وی جایی است که یا از طرف خریدار برای تحویل کالا تعیین می‌شود یا بر مبنای توافق صورت گرفته تعیین شده است. نکته‌ای که باید مد نظر داشت این است که در قراردادهای مصرفی به طور طبیعی مصرف کننده تحویل کالا را در محل اقامت خود می‌خواهد و لذا می‌توان در این گونه قراردادها بیان داشت که محل اجرای تعهد فروشنده، محل اقامتگاه خریدار است و اعطای صلاحیت به دادگاه اقامتگاه مصرف کننده نیز با این مبنا قابل توجیه است.

این در حالی است که در قرار دادهای تجارت به تجارت (b2b) بسته به نوع توافق طرفین برای تحویل کالا که می‌تواند تحویل در مبدأ، مقصد و یا یکی از انواع اینکوترم‌ها باشد، محل اجرای قرارداد الکترونیکی متفاوت و به تبع دادگاه صالح نیز مختلف می‌باشد.

محل اجرای قرارداد در قرار دادهایی که از طریق Email منعقد می‌شود راحت تر با حقوق سنتی و عقود مکاتبه‌ای قابل جمع است. در این گونه قراردادهای الکترونیکی به دلیل عدم همزمانی ایجاب و قبول محل انعقاد عقد و اجرای قرارداد

مشابه عقود از راه دور در حقوق سنتی است.

در خصوص محل انعقاد قرارداد در این دسته از قراردادهای الکترونیکی می‌توان همان مباحث و نظریات چهار گانه را که در عقود مکاتبه‌ای مطرح است، دنبال کرد. زیرا که این نوع قراردادهای الکترونیکی در عمل و ماهیت مانند عقود مکاتبه‌ای و از راه دور بوده و صرفا وسیله ابراز اراده و اعلام ایجاب یا قبول از طریق وسایل پیشرفته تر و فضای سایبر صورت می‌گیرد.

بدیهی است بسته به این مطلب که قائل به کدامیک از نظریات چهار گانه (۱) اعلام (۲) ارسال (۳) وصول (۴) اطلاع باشیم مکان انعقاد قرارداد الکترونیکی مزبور متفاوت خواهد بود. ما پذیرش یکی از این نظریات و بررسی مبنای هریک را به حقوق سنتی و قواعد عمومی و می‌نهییم، ولی در ادامه بر مبنای ارسال قبول به صورت یک اصل کلی که خلاف آن قابل اثبات است (یعنی ممکن است ثابت شود عقد قبل از ارسال منعقد شده است) پیش می‌رویم.

طبق ماده ۱۵ قواعد نمونه آنسیترال و همین طور ماده ۲۹ قانون تجارت الکترونیک ۸۲ می‌توان گفت: هنگامی که داده پیام مبنی بر قبول ایجاب از کنترل قبول کننده خارج شود عقد محقق و محل استقرار سیستم اطلاعاتی مزبور محل انعقاد قرارداد است.

پس به صورت کلی در این گونه قراردادهای الکترونیکی، در هر کجا که قبول به ایجاب ضمیمه شد-با در نظر گرفتن اشاره بالا- عقد محقق شده و طبیعتا دادگاه صالح نیز دادگاه مکان مزبور خواهد بود. مگر این که طرفین جای دیگری توافق کرده باشند.

دو نکته در این قسمت قابل توجه است: نخست این که باید در قراردادهای الکترونیکی اندکی از فضای سنتی و خشک قواعد عمومی فاصله گرفت و با در نظر گرفتن شرایط و اوصاف هر یک از مصادیق مختلف و متنوع قراردادهای الکترونیکی و فضای مجازی به نوعی آراء ال ضابطه‌ی کلی درباره‌ی صلاحیت مرجع رسیدگی کننده، به اعمال صلاحیت موردی و منطقی دادگاه همانند حقوق آمریکا نزدیک شد. دوم این که در قراردادهای مصرفی که در ادامه به آن پرداخته شده به دلیل حمایت از حقوق مصرف کننده کالا یا خدمات اینترنتی برای او امکان طرح دعوا در دادگاه محل اقامتگاه خودش به عنوان یک حمایت قانونی، منطقی برقرار شده است که باید در تعیین دادگاه صالح مورد توجه قرار گیرد.

استثنای دوم - صلاحیت دادگاه اقامتگاه مصرف کننده کالا یا خدمات اینترنتی؛
به دلیل امکانات مالی و توان اقتصادی خاص

مصرف کننده‌ی کالا یا خدمات، عدالت حقوقی، حمایت از حقوق مصرف کننده را در برابر تولید کننده و فروشندگان بزرگ به دید یک اهمیت می‌بیند. این ضرورت در فضای سایبر به دلیل وجود مخاطرات بیشتر و نیاز مصرف کننده‌ی اینترنتی به حمایت قانونی بیشتر به طور جدی مطرح است. به عنوان نمونه هیچ منطق و انصاف حقوقی حکم نمی‌کند که یک خریدار نرم افزار از شرکت ماکروسافت به دلیل عدم کارایی مطلوب آن نرم افزار برای طرح دعوا و مطالبه خسارت به دادگاههای آمریکایی-اقامتگاه خواننده- یا هر دادگاه دیگری به دلیل صلاحیت آن دادگاه مراجعه کند! علاوه بر این عدالت مقتضی این است که مصرف کننده یک کالا یا خدمات اینترنتی صرفا در دادگاه محل اقامتش در خصوص آن کالا یا خدمت اینترنتی خواننده دعوا قرار گیرد.

این مساله باعث شده تا در قانون گذاریهای کشورها به حقوق مصرف کننده‌ی کالا یا خدمات اینترنتی توجه شود. ماده ۴۱ کنوانسیون بروکسل این اختیار را به مصرف کننده داده است تا در دادگاه محل اقامت خود، فروشنده را خواننده دعوا قرار دهد. و علاوه بر آن در دادگاه محل اقامتش مورد و طرف دعوا یا به اصطلاح خواننده دعوا قرار گیرد.

اما نکته‌ی بحث انگیز در اینجا در مورد خدمات اینترنتی است. زیرا در مورد این که در چه صورت استفاده از خدمات اینترنتی شامل این استثناء می‌شود مساله دقیق است.

برای این که مصرف کننده بتواند از حمایت صلاحیت قضایی برای طرح دعوا سود ببرد ضروری است دو شرط زیر در انعقاد قرارداد مراعات شود:

۱- قرارداد مصرفی بایستی از طریق اینترنت در محل اقامت مصرف کننده به او پیشنهاد شده باشد؛

۲- مشتری نیز باید تمامی مراحل انعقاد را در اقامتگاه خود انجام داده باشد؛

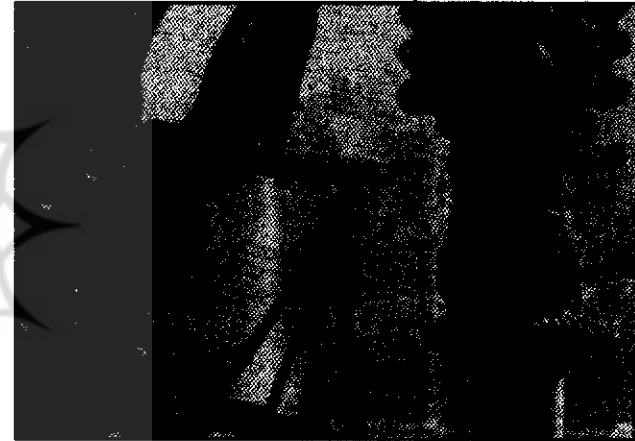
این تمایز و تفکیک میان کالا یا خدمات اینترنتی ممکن است در صلاحیت قضایی و مرجع رسیدگی کننده به یک قرارداد مصرفی الکترونیکی موثر باشد. به عنوان نمونه بسته به این که ما Donload یک نرم افزار یا خرید یک کتاب را از طریق اینترنت و... خرید یک کالای اینترنتی یا یک خدمت اینترنتی بدانیم قطعا صلاحیت مرجع رسیدگی کننده نیز متفاوت خواهد بود. چرا که در فرض خرید کالای اینترنتی در هر حالتی مشمول تعریف کنوانسیون بروکسل بوده و لذا مشتری (مصرف کننده) می‌تواند در دادگاه اقامتگاه خود خواهان دعوا قرار گیرد و همین طور در همان اقامتگاه نیز خواننده دعوا در خصوص مسایل مربوط به دانلود نرم افزار و...

قرار گیرد. اما اگر این دائلود خرید خدمات اینترنتی قلمداد شود در صورت نبود دو شرط پیش گفته، خریدار نمی‌تواند از صلاحیت حمایتی کنوانسیون بهره برده و در دادگاه محل اقامتش طرح دعوا نماید. از این رو ضروری است به دادگاه اقامتگاه خوانده به عنوان اصل ابتدایی مراجعه کند.

علاوه بر این در این فرض، فروشنده می‌تواند در صورت فقدان دو شرط بالا مصرف کننده را مجبور به مراجعه به دادگاهی غیر از محل اقامت خود به عنوان خوانده دعوا نماید. دشواری در این است که مصرف کننده یک خدمت اینترنتی بایستی از عهده هزینه‌های مربوط به شرکت در یک دادرسی خارجی و دفاع از خود برآید.

از آنجایی که قانونگذار ما نیز به آرامی از کنار این گونه مسایل دقیق در بستر فضای مجازی گذشته است، مساله محل استنباط و تحلیل‌های حقوقی مختلف است. اما شاید بهتر است این گونه به این موضوع بنگریم که منطبق وضع صلاحیت

حمایتی از مصرف کننده و همین طور عدالت حقوقی حکم می‌کند تا در موارد اجمال و یا تردید در این صلاحیت حمایتی مساله به سود و نفع مصرف کننده تفسیر شود. در پایان این قسمت تذکر دو نکته ضروری است:

اول این که برقراری صلاحیت حمایتی برای مصرف کننده صرفاً یک اختیار در دست اوست که می‌تواند آن بهره جوید. اما باید دانست در فرضی که در چند دادگاه طرح دعوا شود به نظر می‌رسد بر اساس تقدم زمانی باید به پذیرش یکی از آنها مبادرت نمود.

به عنوان نمونه اگر مصرف کننده‌ای هم در دادگاه محل اقامت خود و هم در دادگاه محل اقامت خوانده همزمان طرح دعوا نماید باید بر طبق تاریخ طرح دعوا نسبت به قبول آن اقدام کرد و دادگاه کشور دیگر را از این موضوع مطلع نمود. قبول تعدد صلاحیت در این فرض چندان منطقی به نظر نمی‌رسد.

لازم به توضیح است که این صلاحیت رسیدگی همزمان در مورد استثنای اول هم قابل تصور است. و در آنجا نیز تقدم زمانی بایستی مورد توجه قرار گیرد.

دوم این که مقررات این دو کنوانسیون صرفاً در مورد کشورهای عضو اجرا می‌شود و در خصوص اختلافات و دعاوی میان اتباع کشورهای غیر عضو بر اساس قوانین سنتی حل تعارض (حقوق ملی) صلاحیت مرجع رسیدگی کننده احراز می‌شود. مثلاً در حقوق انگلستان این صلاحیت طبق قواعد کامن لا بررسی و تعیین می‌شود.

صلاحیت قضایی در حقوق آمریکا:

به طور کلی در حقوق ایالات متحده صلاحیت دادگاه بر اساس دو مولفه تعیین می‌شود. یکی انجام یکسری اعمال و فعالیت‌های هدفمند از سوی طرفین قرارداد در مورد یک مرجع رسیدگی و دیگری اعمال صلاحیت منطقی در خصوص

مرجع رسیدگی کننده. بند دوم ماده ۴۲۱ قانون شرح مجدد آمریکا (شرح سوم) صلاحیت قضایی و مرجع رسیدگی کننده را در موارد زیر عقلانی و منطقی میداند: «۱- وجود مال یا شخص در کشور نه به

کشورها	انواع تجارت الکترونیک	۲۰۰۲	۲۰۰۳	سی‌ای جی، آر ۲۰۰۲-۲۰۰۶ (درصد)
فرانسه	B2B	۴ / ۶	۴۵ / ۹	۷۸
	B2C	۳۴ / ۱	۲۸۱ / ۶	۶۹ / ۵
	کل تجارت الکترونیک	۳۸ / ۷	۳۲۷ / ۱۵	۷۰ / ۵
آلمان	B2B	۹ / ۵	۷۲ / ۴	۶۶ / ۲
	B2C	۷۸ / ۳	۶۰۳ / ۷	۶۶ / ۶
	کل تجارت الکترونیک	۸۷ / ۸	۶۷۶ / ۱۱	۶۶ / ۶
ایتالیا	B2B	۳ / ۴	۳۰ / ۱	۷۱ / ۹
	B2C	۲۸ / ۹	۲۱۰ / ۲	۶۴ / ۳
	کل تجارت الکترونیک	۳۲ / ۳	۲۴۰ / ۳	۶۵ / ۱
اسپانیا	B2B	۱ / ۸	۱۴ / ۶	۶۷ / ۸
	B2C	۱۲ / ۸	۱۰۸ / ۴	۷۲ / ۲
	کل تجارت الکترونیک	۱۴ / ۲	۱۲۳	۷۱ / ۷
انگلیس	B2B	۹ / ۷	۵۲ / ۷	۵۲ / ۵
	B2C	۴۸ / ۸	۳۲۴ / ۳	۶۰ / ۶
	کل تجارت الکترونیک	۵۸ / ۵	۳۷۷	۵۹ / ۳

پی‌نوشت‌ها:

- منبع: کتاب فن آوری اطلاعات در اروپا، دبیرخانه ی شورای عالی اطلاع رسانی، ترجمه ی گروه منبران، سال ۱۳۸۴، ص ۴۹
- الماسی، دکتر نجاد علی، حقوق بین الملل خصوصی، انتشارات میزان، صلاحیت قانونگذاری و قضایی: ۳-distance contract
- «للفد الکترونیکی: الاتفاق الذی یتیم انعقاد بوسائل الکترونیکاً کلیاً او جزئياً».
- «المعاملات الکترونیه: المعاملات التي تنفذ بوسائل الکترونیه».
- 6-Online contract
- 7- Email contract
- این علائم اختصاری شامل موارد زیر می‌شود:
  - b2b- تجارت به تجارت;

b2c- تجارت به مصرف:

c2a- مصرف کننده یا اداره:

b2a- فروشنده یا اداره:

p2p- منطقه به منطقه یا نقطه به نقطه و . . . .

۹- این بیانگر قاعده معروف حقوق رم است که می‌گفت:

Actor sequitur forum rei

10- La théorie de la declaration;

11- La théorie de l'émission;

12- La théorie de

l'information;

13- La théorie de la reception

منابع؛

۱- تجارت الکترونیک، دکتر سهیل سرمد سعیدی و

دیگران، انتشارات پرسمان، چاپ اول، پاییز ۱۳۸۳.

۲- صلاحیت سایبری، سیامک قاجارقیرائلو، ۱۳۸۳، دبیر

خانه شورای عالی انفورماتیک، چاپ تک نسخه.

۳- الاینترنت و بعضی الجوانب القانونیه، الدكتور محمود

اسید عبدالعلی خیال، دارالنهضة العربیه، القاہرہ ۱۹۹۸ م.

۴- الوجیز فی عقود التجارہ الالکترونیه، المعامی الدكتور

محمد فواز المطالقه، دارالثقافه، الطبعه الاولی، الاصدار الاول،

۲۰۰۲ م.

5-commerce électronique:

loi applicable et jurisdiction

compétante, mardi, 10 décembre

2002, le journal du net

6-www. droit-ntic. com «la

determination de la loi et joge

compétante, autor: Julien le

Clainache.

7-Thibault, Verbist, commerce

électronique: le nouveau cadre

juridique, larcier, paris 2004.

شپوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی